

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra filozofie

[Úvod do oblasti péče o kulturní dědictví 1]
Elektronická učebnice

Název	[Úvod do oblasti péče o kulturní dědictví 1]		
Verze	1.0		
	Jméno	E-mail	Datum
Kompletace:	[Jitka Bílková, Zdeňka Míchalová]	bilkova@kfi.zcu.cz , michaloz@kfi.zcu.cz	22.10.2020
Korektura:			
Revize:	[Zdeňka Míchalová]		3. 1. 2022

Obsah

1. [Památková péče v ČR].....	3
1.1. [Základní pojmy péče o kulturní dědictví].....	3
1.2. [Vývoj péče o památky v Českých zemích v evropském kontextu].....	4
1.2.1. [Počátky památkové péče].....	4
1.2.2. [Základní principy péče o památky v počátcích oboru].....	5
1.2.3. [Památková péče v Českých zemích do roku 1918].....	6
1.2.4. [Památková péče v Československu]	7
1.3. [Současná organizace památkové péče v ČR]	9
2. [Právní předpisy v oblasti péče o kulturní dědictví]	10
2.1. [Památkové zákony]	10
2.1.1. [Zákon o kulturních památkách].....	10
2.1.2. [Zákon o státní památkové péči]	11
2.2. [Muzejní zákon]	11
2.3. [Archivní zákon].....	12
2.4. [Mezinárodní dokumenty o ochraně památek]	12
3. [Specifika kulturního dědictví v ČR]	14
3.1. [Typy kulturních památek v ČR].....	14
3.2. [Zpřístupněné památkové objekty a jejich interiérové instalace].....	15
3.3. [Kulturní krajina]	15
4. [Problémy památkové péče]	16
4.1. [Aktuální problémy památkové péče].....	16
4.2. [Praktické problémy památkové péče]	17
5. [Základy činnosti památkáře]	18
6. [Základy muzejnické práce]	21
6.1. [Počátky sběratelství]	21
6.2. [Vznik veřejných muzeí v evropských souvislostech].....	22
6.3. [Muzea v českých zemích].....	24
6.4. [Muzejnictví]	25
6.4.1. [Muzejní sbírky a činnost muzeí].....	25
6.4.2. [Rozdělení muzeí].....	25
6.4.3. [Profesní a mezinárodní organizace]	27
7. [Problematika financování institucí pečujících o kulturní dědictví v ČR]	28

Cíle:

[Cílem učebnice je seznámit studenty se základními informacemi, které se týkají následujících okruhů: vývoj péče o památky v českých zemích, současná organizace státní památkové péče v ČR; právní předpisy v oblasti péče o kulturní dědictví; specifika kulturního dědictví v ČR v evropském kontextu (kulturní krajina, zpřístupněné památkové objekty a jejich interiérové instalace); aktuální problémy a potenciál kulturního dědictví v ČR; základy muzejnické práce; základy činnosti památkáře; dotační podpora a grantová činnost.]

Cíle (konec)

1. [Památková péče v ČR]

[Zdeňka Michalová]

1.1. [Základní pojmy péče o kulturní dědictví]

[Kulturní dědictví je souhrnem kulturních statků, který v nejširším smyslu může zahrnovat světové dědictví (viz Seznam světového dědictví UNESCO) či úžeji vymezené dědictví určité kultury či společnosti. Představuje trvalé a všeobecně sdílené kolektivní vlastnictví, které je výsledkem materiální a duchovní činnosti členů určité společnosti či kultury a které se předává dalším generacím. Kulturní dědictví dělíme na materiální a nemateriální. Materiální kulturní dědictví: památky a další hmotné výtvoř: architektura, malířství, sochařství, grafika, fotografie, užité umění (keramika, sklo, nábytek...), literární díla, předměty hmotné kultury, textil a oděvy, technické památky atd. Nemateriální dědictví: myšlenky, rčení a přísloví, hudba, společenské zvyky a tradice, rituály, vědomosti a zkušenosti, tradiční řemeslné postupy atd. Ochranu kulturního dědictví zajišťují paměťové instituce.

Paměťové instituce jsou zřizovány za účelem ochrany a zpřístupňování kulturního dědictví. Jde především o knihovny, muzea archivy, výzkumné instituce (případně univerzity), které pečují o svěřené dědictví a zároveň vytvářejí a zveřejňují nové zdroje informací. Hlavní paměťové instituce v České republice (knihovny, muzea, památkový ústav apod.) zřizuje Ministerstvo kultury, výjimku představují archivy, které zřizuje Ministerstvo vnitra.

Archivy jsou instituce určené k uchovávání, ochraně, evidenci a zpřístupnění historicky hodnotných pramenů především písemné povahy (písemnosti z činnosti institucí a úřadů, osobní pozůstalosti, sbírky dokumentů; vedle písemností obsahují též mapy, plány, kresby, fotografie atd. Činnost archivů se řídí Zákonem o archivnictví a spisové službě (zákon č. 499/2004 Sb.). Archivy jsou státní (veřejné) i soukromé, které může založit fyzický či právnická osoba. Veřejné archivy u nás zřizuje Ministerstvo vnitra na základě legislativy přijaté v období po 2. světové válce. Soustavu archivů v ČR tvoří: Národní archiv v Praze; státní oblastní archivy (např. Státní oblastní archiv v Plzni, Moravský zemský archiv v Brně, Zemský archiv v Opavě); oblastním archivům podřízené státní okresní archivy; specializované archivy (Národní filmový archiv, Archiv bezpečnostních složek); archivy samosprávných celků (např. Archiv hlavního města Prahy, Archiv města Brna); soukromé archivy.

Knihovny jsou instituce shromažďující a zpřístupňující knihovní jednotky, periodika a další publikace, paměťová média a specializované zdroje informací (např. CD, e-knihy, placené odborné databáze). Jejich činnost se řídí dle knihovního zákona č. 257/2001 Sb. Knihovny se dle působnosti dělí na národní (Národní knihovna, Moravská zemská knihovna), krajské (Studijní a vědecká knihovna v Plzni) a místní; dle zaměření na všeobecné a specializované

(např. Knihovna akademie věd, knihovna Národního památkového ústavu). V současnosti není předmětem oboru knihovnictví jen péče o knihovní fondy, ale obecně vyhledávání a zpracování informací. Knihovny jsou instituce sloužící nejen ke zpřístupnění knihovních jednotek či jiných informačních nosičů veřejnosti, ale také k jejich systematické akvizici, katalogizaci a konzervaci. Z toho důvodu také platí tzv. pravidlo povinného výtisku – vydavatel každé periodické i neperiodické publikace je povinen odevzdat dva výtisky Národní knihovně a po jednom výtisku Moravské zemské knihovně a Vědecké knihovně v Olomouci.

Muzea jsou instituce, které získávají a shromažďují přírodniny i lidské výtvořky za vědeckým a studijním účelem, zkoumají prostředí, odkud jsou předměty získávány a vytváří sbírky, které eviduje, uchovává odborně zpracovává a zpřístupňuje (viz kapitolu Základy muzejnické práce).

Památková péče představuje v obecné rovině souhrn činností, jejichž cílem je ochrana a zachování movitého i nemovitého kulturního dědictví. V nejširším smyslu usiluje o ochranu světového dědictví včetně přírodního. Podstatou památkové péče je určení a ochrana hodnot kulturních památek. Určení hodnot však není exaktním procesem, proto má péče o památky už od svých počátků charakter diskuse o podstatě památkových hodnot a způsobech jejich ochrany. Základními prostředky ochrany památek jsou evidence, ochrana, údržba, záchrana, restaurování, konzervování a rekonstrukce. Ochranu památek v ČR zajišťuje státní památková péče, kterou zaštiťuje Ministerstvo kultury zřizující Národní památkový ústav, který představuje odbornou složku památkové péče a zároveň působí jako paměťová instituce spravující sbírky a zpřístupňující památkové objekty. V širším smyslu se péčí o kulturní dědictví zabývají všechny paměťové instituce.

Památková hodnota představuje základní vlastnost/kvalitu objektu, na jejímž základě je možné daný objekt vnímat jako cennou kulturní památku (hodnota historická, umělecká...). Památkové hodnoty nelze stanovit univerzálně či empiricky na základě zcela jednoznačných kritérií, základní systém však vychází z teorie Aloise Riegla (viz podkapitolu Památková péče v Českých zemích do roku 1918). Identifikace a formulace památkových hodnot a stanovení způsobů jejich ochrany, zachování a prezentace je základním úkolem specialistů v oboru – památkářů.

Restaurování je vysoce specializovaný, komplexní proces obnovy umělecké památky spojující vědecká, technická a umělecká hlediska. Proces restaurování prošel historickým vývojem a několika různými přístupy. V minulosti bylo cílem restaurování, aby se daná věc co nejvíce přiblížila původní podobě v době svého vzniku, dle dnešních měřítek je zcela zásadním aspektem uchování originálu a autenticity díla.

Konzervování je odborná aktivita vedoucí k zastavení degračních procesů poškozujících památku. Jde o odborný zásah spočívající v technickém zajištění stavu díla. Konzervační zásah může být i preventivní – lze jej provést ještě před projevy poškození památky.]

1.2. [Vývoj péče o památky v Českých zemích v evropském kontextu]

1.2.1. [Počátky památkové péče]

[Institucionální péče o památky v Českých zemích má počátky v době, kdy byly Čechy, Morava a Slezsko součástí habsburské monarchie. Vůbec prvními právními předpisy, které se dotýkaly ochrany kulturního dědictví, byly edikty z let 1776 a 1812, týkající se povinnosti odevzdávat nalezené starožitnosti a památky státu a upravující pravidla pro obchod s uměleckými díly.

S péčí o kulturní dědictví lze v určitém negativním smyslu spojit josefínské reformy – dekretem císaře Josefa II. z 12. ledna 1782 byla v českých zemích zrušena přibližně třetina klášterů. Poté následovalo rozprodávání klášterního mobiliáře, sbírek i knihoven. Významná umělecká a uměleckořemeslná díla i knižní fondy ztratily svůj původní kontext spjatý s místem vzniku, byly různě rozptýleny a pro klášterní budovy se hledalo nové utilitární využití. Rušení klášterů bylo součástí rozsáhlých reforem církevní správy, jež vedly k reformě financí a zhuštění sítě farních kostelů, nicméně z hlediska ochrany kulturního dědictví se jednalo o událost, jež zapříčinila mnohé ztráty kulturních hodnot.

S dobou osvícenství a reforem se pojí vznik památkové péče i v dalších evropských zemích. Pozoruhodným příkladem je Francie, kde se počátky zájmu o systematickou ochranu kulturního dědictví paradoxně pojí s obdobím Velké francouzské revoluce. Při revolučních událostech docházelo k mimořádně rozsáhlému, až bezhlavému ničení památek, které upomínaly na monarchii, feudální systém i církev, načež si sama revoluční vláda uvědomila potřebu jejich zachování v rámci veřejného zájmu. Proto byl definován pojem historická památka a zřízena komise pro jejich soupis. Zákony na ochranu památek nejdříve v Evropě přijaly Řecko (1834) a Francie (1887). Francouzský památkový zákon byl první skutečně komplexní právní úpravou a stal se vzorem pro památkovou legislativu v dalších zemích.]

1.2.2. [Základní principy péče o památky v počátcích oboru]

[V návaznosti na romantický historismus i soudobou stavitelskou praxi druhé a třetí třetiny 19. století, kdy se uplatňují principy historismu v architektuře, se rozvíjí tzv. puristické (též tzv. stylové) restaurování. Architektům/památkářům šlo o prezentaci památek ve slohově čisté podobě (purus, lat. = čistý), kdy byly odstraňovány veškeré mladší přístavby a úpravy památek, přestože také bezesporu vykazovaly historické a památkové hodnoty. Kořeny tohoto směru jsou ve Francii, kde působil Eugène-Emanuel Viollet-le-Duc (1814–1879), znalec gotické architektury, architekt a památkář, jenž ovlivnil památkovou péči nejen ve Francii, ale v celé Evropě. Jeho přístup lze vhodně přiblížit jeho vlastními slovy: „*Restaurovat budovu neznamena udržovat ji, opravovat anebo přestavovat, nýbrž kompletně ji obnovit až do takového stavu, jaký v dané době vůbec nemusel existovat.*“ Viollet-le-Duc tímto způsobem restauroval hradby města Carcassone a řadu středověkých sakrálních staveb ve Francii. U nás byl představitelem purismu Josef Mocker (1835–1899), mezi jeho puristické projekty patří např. restaurování Karlštejna a projekt dostavby katedrály sv. Víta v Praze.

Puristický přístup k restaurování byl vnímán jako kontroverzní už v polovině 19. století. Jeho nejvýznamnějším kritikem se stal anglický estetik a teoretik John Ruskin (1819–1900), který upřednostňoval stylovou různorodost a oceňoval hodnotu stáří. Puristické restaurování kritizoval pro ničení originality a starobylosti. Zdůrazňoval také potřebu preventivní péče, již lze předcházet velkým opravným zásahům a ztrátě originality. Jeho přístup výstižně charakterizují jeho vlastní slova o památkách: „*Nemáme právo něco měnit. Nepatří nám, ale zčásti těm, kdo je postavili, a zčásti generacím, které přijdou po nás. Pečujte o své památky a nebudete je muset restaurovat.*“ Na sklonku 19. století se od puristického restaurování začíná pomalu ustupovat vlivem nových metodických přístupů v dějinách umění a v historickém zkoumání. Začínají vznikat topografické soupisy památek (*Österreichische Kunsttopographie, Soupis památek v Království českém*), které se snaží o objektivní sběr informací o památkách bez ohledu na jejich slohovou příslušnost. Tento pozitivistický přístup se pak odráží i v obnově památek.]

1.2.3. [Památková péče v Českých zemích do roku 1918]

[Již v první polovině 19. století vedl obecný zájem o minulost, památky a starožitnosti ke vzniku prvních odborných institucí, které je měly poznávat, dokumentovat a uchovávat. V Českých zemích to byla nejprve Společnost vlasteneckých přátel umění, založená na dobrovolné bázi již v roce 1796, a následně Národní muzeum založené v roce 1818 (nejdříve Vlastenecké muzeum, později Muzeum království českého), které od r. 1854 vydávalo časopis *Památky archeologické a místopisné*, jakožto první oborový odborný časopis ve střední Evropě. Vznik památkové péče jakožto systematické činnosti na ochranu památek, zajišťované státem byl motivován veřejným zájmem, který vyústil ve vznik prvních památkových „úřadů“. V roce 1850 byla v Habsburské monarchii zřízena pro dohled nad památkami *Centrální komise pro výzkum a zachování stavitelských památek*, koncentrující se na památky stavitelské, od roku 1872 však instituce rozšířila svůj zájem i o movité památky a byla přejmenována na *C. K. Ústřední komisi pro vyhledávání a zachování uměleckých a historických památek* (K.K. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst-und Historische Denkmale). Činnost komise se do značné míry opírala o práci územních konzervátorů – korespondentů, kteří pracovali na dobrovolné bázi a vídeňskou centrálu informovali o památkách v monarchii. Vzhledem k tomu, že zde v této době ještě neexistovala komplexní právní úprava památkové péče, byla působnost komise především doporučující a její kompetence značně limitované. Význam komise spočívá také v její osvětové a rozsáhlé publikační činnosti. V okruhu Centrální komise byly formulovány základní principy památkové péče, na jejichž základech tento obor funguje i dnes.

S vídeňskou Centrální komisí se pojí dvě významné osobnosti památkové péče, které položily teoretické fundamenty oboru a jejichž dílo dodnes představuje základy památkové péče ve střeoevropském prostoru – Alois Riegl (1858–1905) a Max Dvořák (1874–1921). Alois Riegl ve svém spise *Moderní památková péče (Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen, seine Entstehung*, Wien 1903) definoval základní druhy památek na záměrné, jež s pamětní hodnotou vznikly (např. pomníky a památníky) a nezáměrné, jež památkové hodnoty získaly (např. umělecké, architektonické a historické památky). Riegl však především vymezil a definoval těžko uchopitelné hodnoty památek. Pojem „památky“ Riegl vyložil z pohledu těchto hodnotových kategorií: pamětní hodnoty: hodnota stáří, historická hodnota, záměrná pamětní hodnota; přítomnostní hodnota: užitná hodnota, hodnota novosti, relativní umělecká hodnota. Největší důraz položil na hodnotu stáří, která je snadno srozumitelná. Max Dvořák navazoval na Aloise Riegla a uváděl jeho myšlenky do praxe. Zdůrazňoval umělekohistorický aspekt péče o památky a důležitost původního kontextu a okolí památek. Ve svém spise *Katechismus památkové péče (Katechismus der Denkmalpflege*, Wien 1916) na názorných příkladech přehledně představil příklady dobré a špatné praxe v péči o kulturní dědictví. Riegl a Dvořák podporovali analytickou metodu památkové péče, která uchovává a prezentuje všechny historické fáze památky. Byli tak v opozici s architekty, kteří zastávali puristické restaurování v historizujícím duchu.

Zatímco vídeňští památkáři tříbili definice hodnot jednotlivých památek a jejich prostředí, v Praze se začal v poslední čtvrtině 19. století rozvíjet směr, který v souvislosti s pražskou asanací směřoval k ochraně celých historických a urbanistických souborů. Dnešním pohledem jej lze vidět jako počátek snahy o plošnou památkovou ochranu určitého území, které vykazuje hodnoty jako celek, jakkoli určité jednotlivosti k němu náležící samy o sobě nemusí být významné. Na počátku stál Spolek českých architektů a inženýrů a Pražský klub (od r. 1900 Klub za starou Prahu, dodnes fungující), žádající ochranu okolí památek. V roce 1893 pak začal Luboš Jeřábek (právník, první předseda Klubu za starou Prahu a později přednosta Státního

---

památkového úřadu) připravovat návrh zákona pro zajištění zachování charakteru staré Prahy („starobylost a malebnost“), který měl zajišťovat ochranu nejen nejvýznamnějších budov, ale i jejich okolí, aby nezanikly v nově vznikající zástavbě činžovních domů. Následoval návrh na úpravu stavebního řádu, v němž měl veřejný zájem stát nad zájmy jednotlivců i obecních rad. Snaha o plošnou ochranu však nebyla úspěšná – přes manifesty burcující proti bourání Prahy určené široké veřejnosti (*Českému lidu*, 1896 a *Bestia triumphans*, Vilém Mrštík, 1897) se rozběhla pražská asanace, při níž byl zničen Josefov a část Starého města i Malé strany.]

1.2.4. [Památková péče v Československu]

[Československá památková péče ve svých počátcích plynule navázala na praxi zavedenou v Habsburské monarchii. V roce 1911 byl při Centrální komisi zřízen Památkový úřad, který byl rozšířen o pobočku pro České království. Současně s institucionální péčí se v habsburské monarchii formovaly i dobrovolné organizace pro ochranu památek kontinuálně působící i po vzniku republiky – z nich je nejdůležitější dodnes činný Klub za starou Prahu, založený v roce 1900. Po vzniku Československa byl v rámci Ministerstva školství a národní osvěty ustanoven v roce 1919 Státní památkový úřad, v roce 1920 se oddělil Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko se sídlem v Brně. Vzhledem k tomu, že stále neexistoval památkový zákon a nová republika v podstatě přejala vyhlášky a předpisy týkající se památek, jež fungovaly v zaniklé monarchii, byla role úřadu podobně jako v případě vídeňské Centrální komise především doporučující. V období mezi světovými válkami probíhala snaha o přijetí celistvého památkového zákona, ale nebyla úspěšná.

V československé památkové péči působila řada osobností navazujících na Aloise Riegla (např. Vojtěch Birnbaum, Zdeněk Wirth). Vojtěch Birnbaum (1877–1934) působil jako profesor dějin umění na pražské univerzitě a výrazně se veřejně angažoval v otázkách památkové péče. Díky jeho působení se v památkové péči začal výrazněji prosazovat hlas historiků umění vedle převažujících památkářů – architektů. Birnbaum z pozice profesora usiloval o řešení památkových otázek bez kompromisů, proto se několikrát dostal do sporu se Státním památkovým úřadem. Zdeněk Wirth (1878–1961) působil jako územní konzervátor ještě před rozpadem monarchie a později určoval podobu státní památkové péče v Československu v období první republiky, i v poválečné době. Působil ve vedoucích pozicích státní památkové péče jako předseda Státního fotoměřického ústavu a předseda Národní kulturní komise. V období po roce 1948 je vnímán kontroverzně pro úzkou spolupráci s ministrem Zdeňkem Nejedlým.

Zdeněk Wirth v památkové péči důrazně prosazoval analytický přístup – jde o metodu, která se vyznačuje vědeckým přístupem a jejímž cílem je poznat a prezentovat všechny významné historické prvky památky. Při uplatnění analytické metody například na klasicistním průčelí městského paláce může být odhaleno pole s renesančním sgrafitem a část ostění gotického portálu. Na první pohled je tak patrný dlouhodobý a složitý vývoj památky, není však prezentována celistvě, ale v částečně odhaleném stavu se sondami (jakoby zafixovaná ve fázi průzkumu). S analytickým přístupem úzce souvisí konzervační metoda restaurování, kdy se poškozené části děl nedoplňují nebo se provádí neutrální retuše.

Vedle analytické metody se ve stejném období uplatňovala tzv. syntetická metoda, vycházející z principu strukturalismu, jejímž cílem byla prezentace památky v celistvosti. Zároveň byl kladen důraz též na důležitost průzkumu a dokumentace, ovšem výsledný vzhled památky mohl být dotvořen tvůrčím způsobem. Příkladem syntetického přístupu jsou např. úpravy Pražského hradu provedené Josipem Plečnikem. Při restaurování se v rámci syntetického přístupu oproti

---

konzervaci výrazně uplatňovaly retuše dotvářející výtvarné působení restaurovaného díla. Syntetickou metodu prosazoval památkář a někdejší přednosta Státního památkového úřadu v Praze Václav Wagner (1893–1962), který byl silným názorovým oponentem Zdeňka Wirtha.

Ještě před polovinou 20. století došlo k profesionalizaci a velkému vědeckému rozvoji oboru restaurování uměleckých děl. V našem prostředí se o to zasadili Vincenc Kramář (1877–1960) a Bohuslav Slánský (1900–1980). Vincenc Kramář byl významným historikem umění, který se specializoval na středověké malířství, ale zároveň se intenzivně zabýval současným uměním (díky jeho aktivitám je dnes v Národní galerii v Praze významná sbírka avantgardního umění). Kramář vedl Obrazárnu Společnosti vlasteneckých přátel umění (předchůdkyně NG), kde založil restaurátorský ateliér. Na základě strukturalistické teorie prosazoval celostní přístup, který měl respektovat autentičnost díla a zároveň vyzdvihnout jeho estetické hodnoty, odmítal striktně konzervační přístup. Bohuslav Slánský, který s Kramářem úzce spolupracoval, je nejvýznamnějším představitelem tzv. československé restaurátorské školy. Založil restaurátorský ateliér na pražské akademii, kde se věnoval průzkumu historických malířských technik a používal nejmodernější přírodovědné metody. Používal jak retuše, tak i konzervační techniky a prosazoval požadavek na odstranitelnost doplňků. Slánský vychoval několik generací žáků a na jeho odkaz navazuje přední restaurátorské pracoviště pražské AVU dodnes.

Období po 2. světové válce přineslo do památkové péče zcela nové úkoly: po konfiskaci německého majetku na základě tzv. Benešových dekretů i pozdějších konfiskací šlechtického, církevního a dalšího soukromého majetku po únorovém převratu v roce 1948 získal stát obrovské množství „kulturního majetku“ – hradů, zámků a dalších objektů a jejich movitého vybavení, o který se bylo nutné postarat, odborně jej zpracovat a najít pro něj využití. Pro tento účel byla ustavena Národní kulturní komise (1947–1951) (viz kapitolu Specifika kulturního dědictví v ČR). Na činnost komise dále navázala Státní památková správa, později Státní památkový ústav, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, dnes Národní památkový ústav, jakožto instituce, které zajišťovaly a zajišťují správu a odborné zpracování tohoto majetku a jejichž posláním bylo a je vykonávání odborného dohledu při péči o památkový fond.

Významným poválečným aktem bylo v roce 1950 vyhlášení třiceti městských památkových rezervací, v nichž se začalo se systematickou obnovou historických jader měst. Pro rekonstrukce historických měst a dalších památek byl zřízen Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů (SÚRPMO), který se věnoval systematické dokumentaci a průzkumu. Komplexní péče o vybraná historická města se stala „výkladní skříní“ památkové péče socialistického státu, ovšem zároveň docházelo obrovské devastaci církevních památek, šlechtických sídel, která nebyla vybrána k prezentaci, i dalších objektů. Docházelo k barbarským činům a nenahraditelným ztrátám, které vyvrcholily zbouráním historického města Most (1967–1982), jež muselo ustoupit těžbě uhlí.

Zásadní událost v oboru představuje formulace památkové legislativy. V roce 1958 vstoupil v platnost zákon o kulturních památkách stanovující základní principy ochrany a evidence památek. Důležitým mezinárodním dokumentem o ochraně památek se stala v roce 1964 přijatá Benátská charta, která stanovila základní zásady restaurování, dokumentace a rekonstrukce památek. Na jejím vzniku se podílel český historik umění a památkář Jakub Pavel. V roce 1988 byl přijat zákon o státní památkové péči. Tento zákon je s pozdějšími úpravami a vyhláškami platný dodnes, nový památkový zákon je už řadu let v přípravě (viz kapitolu Právní úpravy v oblasti péče o kulturní dědictví.)]

1.3. [Současná organizace památkové péče v ČR]

[V současnosti je ve složitém organismu státní správy ústředním orgánem pro památkovou péči Ministerstvo kultury, které zpracovává dlouhodobý koncept rozvoje státní památkové péče, zajišťuje mezinárodní spolupráci a koordinuje vědeckovýzkumnou činnost v oblasti kulturního dědictví. V rámci ministerstva je zřízen kontrolní orgán památkové péče (Památková inspekce) a odborná organizace (Národní památkový ústav). Ministerstvo vykonává zásadní správní úkony – prohlašuje či ruší prohlášení věci za kulturní památku, a dále uděluje souhlasy a povolení k vývozům kulturních památek a ke specifickým činnostem (provádění restaurování kulturních památek a archeologických výzkumů). Prohlášení věci za národní kulturní památku schvaluje vláda České republiky.]

V současném českém systému památkové péče funguje tzv. „dvojkolejnost“ – památková péče má svou odbornou organizaci zastoupenou Národním památkovým ústavem a výkonnou složku zastoupenou úřady (oproti tomu např. na Slovensku funguje pouze jeden památkový úřad, který je zároveň odbornou i výkonnou složkou). Výkonnými orgány státní památkové péče jsou krajské úřady a úřady obcí s rozšířenou působností, které prostřednictvím příslušných oddělení památkové péče vydávají závazná stanoviska k zamýšleným pracím, obnovám a restaurování kulturních památek, nebo objektů nacházejících se na plošně chráněných územích a provádějí dohled při obnovách památek. Krajské a obecní úřady se ve výkonu památkové péče opírají o odborná stanoviska vydávaná Národním památkovým ústavem.

Národní památkový ústav (NPÚ) představuje odbornou organizaci státní památkové péče. K jeho hlavním úkolům náleží evidence kulturních památek (vedení Ústředního seznamu kulturních památek ČR), zpracování odborných podkladů pro další orgány památkové péče, poradenství vlastníkům a správcům památek a odborný dohled nad obnovami a využíváním památek. Koordinačním a metodickým pracovištěm je Generální ředitelství NPÚ v Praze. Odbornou činnost zajišťují tzv. územní odborná pracoviště (ÚOP), jejichž působnost odpovídá členění krajů. Jednotlivá ÚOP NPÚ se nachází v Praze (pracoviště pro hlavní město Prahu a Středočeský kraj), Brně (Jihomoravský kraj), Českých Budějovicích (Jihočeský kraj), Telči (Vysočina), Plzni (Plzeňský kraj), Lokti (Karlovarský kraj), Ústí nad Labem (Ústecký kraj), Liberci (Liberecký kraj), Josefově (Královéhradecký kraj), Pardubicích (Pardubický kraj), Olomouci (Olomoucký kraj), Ostravě (Moravskoslezský kraj) a Kroměříži (Zlínský kraj). NPÚ také prostřednictvím tzv. územních památkových správ (ÚPS) spravuje a zajišťuje provoz více než stovky významných památkových objektů – většinou státních hradů a zámků. Jednotlivé správy sídlí v Praze, Sychrově, Českých Budějovicích a Kroměříži. Významnou složkou činnosti NPÚ představuje vydávání odborných a metodických publikací a časopisu Zprávy památkové péče.]

Shrnutí:

[S počátky péče o kulturní dědictví v Českých zemích je spojena Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách, založená roku 1796. Významnými byly pro vývoj památkové péče byly osvětské reformy, první právní předpisy a vznik prvních památkových úřadů. V počátcích památkové péče se rozvíjelo v návaznosti na historizující architekturu tzv. puristické či stylové restaurování (ve Francii architekt Viollet-le-Duc, u nás Josef Mocker). V rámci Rakouska-Uherska byla roku 1850 zřízena Ústřední komise pro zajišťování a zachování stavebních památek. Významnou osobností byl Alois Riegl, který položil teoretické základy památkové péče především tím, že rozpracoval teorii památkových hodnot. V první polovině 20. století se ustavuje tradiční definice památky v rieglowském duchu (památky záměrné – památky nezáměrné). Inspirujícím teoretickým dílem, návodným souborem a

---

rukověti praktických příkladů dobrých i špatných se stal Dvořákův *Katechismus památkové péče* (1916), který zdůrazňuje potřebu ochrany prostředí památky. V roce 1900 byl založen Klub Za starou Prahu, který se zasadil o plošnou ochranu urbanistických celků. Až v období druhé poloviny 20. století vstoupily v platnost první zákony, které komplexně upravily působení orgánů památkové péče. V péči o památky se paralelně rozvinuly dva přístupy – analytický a syntetický. Po 2. světové válce rozvíjela činnost Národní kulturní komise a na ni navazující úřady, z nichž se vyvinula současná odborná organizace státní památkové péče – Národní památkový ústav. Výkonnou složku v organizaci státní památkové péče představují krajské úřady a úřady obcí s rozšířenou působností.]

Shrnutí (konec)

Slovníček pojmů:

[památky záměrné – byly jako nositelé paměti zamýšleny (pomníky, památníky atd.)]

[památky nezáměrné – umělecké, historické, architektonické...]

Odkazy:

[<https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7334-katechismus-pamatkove-pece>]

[<https://bda.gv.at/ueber-uns/geschichte-der-denkmalspflege-in-oesterreich/>]

[<https://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>]

[<https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-19.html>]

Doporučená literatura ke studiu:

Základní

[VAJČNER, J. *Úvod do památkové péče*. Praha: Institut pro místní správu, 2009.]

[Horáček, M. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.]

[Hlobil, I. *Na základech konzervativní teorie české památkové péče*, Praha: Národní památkový ústav, 2008.]

Rozšiřující

[Riegl, A. *Moderní památková péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2003.]

[Nesvadbíková, J. *K vývoji památkové péče na území Československa. Výběr autentických textů. 1918–1958*. Praha: SPN, 1983.]

2. [Právní předpisy v oblasti péče o kulturní dědictví]

[Zdeňka Michalová, Petra Hečková]

2.1. [Památkové zákony]

2.1.1. [Zákon o kulturních památkách]

[V tuzemské památkové péči dlouho chyběl komplexní památkový zákon. Před jeho přijetím v roce 1958 byla péče o kulturní dědictví zpravena jen několika dílčími předpisy a vyhláškami. Po skončení druhé světové války měly pro památkovou péči a její následnou právní úpravu naprosto zásadní význam tzv. Benešovy dekrety (č. 108/1945 Sb. a č. 12/1945 Sb). Zákonem ze dne 16. 5. 1946 č. 137/1946 Sb. byly zřízeny Národní kulturní komise, které přijímaly do

---

své správy jako státní kulturní majetek nejvýznamnější hrady a zámky a účastnily se vyřizování kulturního mobiliáře v objektech, které přešly do státního vlastnictví, byly ústředními orgány pro správu státního kulturního majetku. Právní úprava péče o kulturní dědictví byla roztržena do celé řady předpisů, kdy vedle poválečných právních norem doposud platily i opatření Stálého výboru č. 255/1938 Sb., o ochraně věcí umělecky nebo památkově zvláště hodnotných, a vládní nařízení č. 274/1941 Sb., o archeologických památkách. První zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách byl vyhlášen pod číslem 22 dne 3. 5. 1958 a tento den také nabyl účinnosti. Shrnoval dosavadní zkušenosti a výsledky práce na tomto úseku. Zákon deklaroval ochranu všech objektů nesoucích znaky památky, definoval kulturní památku a památkovou rezervaci, vymezil povinnosti spojené s údržbou kulturních památek, stanovil zásady ochrany a evidence kulturních památek, obnovy i jejich kulturního využití. Stanovil základní systém památkové péče rozdělený na odbornou složku (Státní ústav památkové péče a ochrany přírody) a výkonnou složku (okresní a krajské národní výbory). Neobsahoval však žádná sankční ustanovení, proto byla jeho vymahatelnost velmi problematická.]

2.1.2. [Zákon o státní památkové péči]

[V reakci na vývoj společnosti i proměnu organizační struktury státních a územně samosprávných celků byl přijat s účinností od 1. 1. 1988 nový právní předpis – zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který přinesl některé zásadní změny do dosavadního chápání právní ochrany kulturních památek. Přesně vymezil, na které objekty kulturní hodnoty se vztahuje péče státu jako na kulturní památky, kdy kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury, určil, že kulturní památky se zapisují centrálně do Ústředního seznamu kulturních památek, zřídil památkovou inspekci jako složku Ministerstva kultury, která dohlíží na dodržování zákona o státní památkové péči a stanovil sankce za porušení zákona.

V zájmu právní jistoty byl pojem kulturní památky zúžen jen na věci, které takto prohlásí Ministerstvo kultury. Na druhé straně však zákon zavedl vedle památkové rezervace ještě další velmi potřebnou formu územní památkové ochrany – památkovou zónu. Ta umožňuje chránit i méně intaktně dochovaná sídla a krajinu. Postupně se podařilo doplnit systém ochrany měst a konečně vytvořit i systém ochrany vesnických sídel a krajiny.

V pozdějších letech byl, vzhledem k výrazným změnám právního prostředí v České republice, zákon č. 20/1987 Sb. upraven novelami (první v roce 1992, poslední v roce 2012). Je doplněn Vyhláškou Ministerstva kultury č. 187/2007 Sb., kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy, a Vyhláškou Ministerstva kultury č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón.

Zákon sestává z pěti hlavních částí:

- 1) základní ustanovení (důležité body: definice, proces prohlašování a zrušení kulturní památky, památkové zóny)
- 2) péče o kulturní památky (důležité body: povinnosti vlastníka, péče o kulturní památku, ochranné pásmo)
- 3) archeologické výzkumy a nálezy (důležité body: oprávnění k výzkumům, plány území s archeologickými nálezy, definice nálezů)
- 4) orgány a organizace státní památkové péče (důležité body: památková inspekce, působnost odborné a výkonné složky státní památkové péče).
- 5) Opatření při porušení povinností (důležité body: přestupky, pokuty)]

2.2. [Muzejní zákon]

Dalším důležitým zákonem pro památkovou péči je zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (změna:

186/2004 Sb., 483/2004 Sb., 203/2006 Sb.) Tímto zákonem se stanovují podmínky ochrany sbírek, uchovávaných zejména v muzeích a galeriích, podmínky a způsob vedení evidence sbírek muzejní povahy, práva a povinnosti vlastníků sbírek muzejní povahy, upravují se veřejně prospěšné služby, vybrané veřejně prospěšné služby a standardizované veřejně prospěšné služby poskytované muzei a galeriemi a stanoví se podmínky jejich poskytování a správní tresty za porušení stanovených povinností. Základní pojmy vymezené zákonem: sbírka muzejní povahy, sbírkový předmět, muzeum a galerie, veřejné služby poskytované muzei a galeriemi.

(1) Sbírkou muzejní povahy je sbírka, která je ve své celistvosti významná pro prehistorii, historii, umění, literaturu, techniku, přírodní nebo společenské vědy; tvoří ji soubor sbírkových předmětů shromážděných lidskou činností (dále jen "sbírka").

(2) Sbírkovým předmětem podle odstavce 1 je věc movitá nebo nemovitost nebo soubor těchto věcí, a to přírodnina nebo lidský výtvar.

(3) Muzeem je instituce, která získává a shromažďuje přírodniny a lidské výtvar pro vědecké a studijní účely, zkoumá prostředí, z něhož jsou přírodniny a lidské výtvar získávány, z vybraných přírodnin a lidských výtvarů vytváří sbírky, které trvale uchovává, eviduje a odborně zpracovává, umožňuje způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu jejich využívání a zpřístupňování poskytováním vybraných veřejných služeb, přičemž účelem těchto činností není zpravidla dosažení zisku. Galerií je muzeum specializované na sbírky výtvarného umění.

(4) Veřejnými službami poskytovanými muzeem nebo galerií jsou služby, které slouží k uspokojování kulturních, výchovných, vzdělávacích a informačních potřeb veřejnosti (dále jen "veřejná služba"). Veřejné služby jsou zčásti nebo zcela financovány z veřejných rozpočtů.

(5) Vybranými veřejnými službami jsou veřejné služby podle odstavce 4 spočívající ve zpřístupňování a využívání sbírek nebo jednotlivých sbírkových předmětů a poznatků o přírodě a historii z nich získaných prostřednictvím muzejních výstav, muzejních programů, muzejních publikací a poskytování informací o přírodě nebo společnosti, získaných studiem přírodnin nebo lidských výtvarů, sbírek a sbírkových předmětů nebo prostředí, z něhož jsou sbírkové předměty získávány.]

2.3. [Archivní zákon]

[Činnost archivů upravuje zákon o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů (zákon č. 499/2004 Sb.), který je v platnosti od roku 2005. Obsah zákona představuje výběr a evidence archiválií, ochrana archiválií, práva a povinnosti vlastníků archiválií, práva a povinnosti držitelů a správců archiválií, využívání archiválií, zpracování osobních údajů pro účely archivnictví, soustava archivů, práva a povinnosti zřizovatelů archivů, spisová služba, působnost Ministerstva vnitra a dalších správních úřadů na úseku archivnictví a výkon spisové služby a správní delikty.]

2.4. [Mezinárodní dokumenty o ochraně památek]

[V oblasti péče o kulturní dědictví existuje řada mezinárodních úmluv a dokumentů, které obsahují obecné principy a ustanovení přijímané v globálním měřítku. Na základě zkušeností s tragickými ztrátami kulturního dědictví během 2. světové války byla v roce 1954 přijata tzv. Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu Úmluva a protokoly k ní náležící jsou součástí systému mezinárodního práva. Důležitými prvky vycházejícími z Haagské úmluvy je vyhledávání relevantních kulturních statků s jejich zanesení do seznamů, označování mezinárodním symbolem tzv. modrého štítu, přijímání přípravných opatření v době míru, aby při případném nepředvídatelném konfliktu mohly být předměty ochráněny (inventáře, plánování nouzových opatření pro případ požáru či zhroucení budovy, příprava přemístění movitých statků), šíření povědomí o ustanovení a principech Haagské úmluvy.]

Důležitý mezinárodně uznávaný dokument představuje tzv. Benátská charta přijatá v roce 1964, na jejíž přípravě se podílel i český památkář Jakub Pavel. Benátská charta neboli Mezinárodní charta o konzervaci a restaurování památek a sídel stanovuje obecná pravidla památkové péče. Stručně a jasně definuje základní pojmy a postupy konzervace, restaurování, odkryvu (vykopávek) a dokumentace. Stanovuje například, že nové doplňky na památkách musí být odstranitelné (reverzibilní) a rozpoznatelné.]

Shrnutí:

[Pro památkovou péči je zásadní Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který přinesl některé zásadní změny do dosavadního chápání právní ochrany kulturních památek. Přesně vymezil, na které objekty kulturní hodnoty se vztahuje péče státu jako na kulturní památky, kdy kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury, určil, že kulturní památky se zapisují centrálně do Ústředního seznamu kulturních památek, zřídil památkovou inspekci jako složku Ministerstva kultury, která dohlíží na dodržování zákona o státní památkové péči a stanovil sankce za porušení zákona. K němu se druží Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tímto zákonem se stanoví podmínky ochrany sbírek, uchovávaných zejména v muzeích a galeriích, stanoví se podmínky a způsob vedení evidence sbírek muzejní povahy, práva a povinnosti vlastníků sbírek muzejní povahy, upravují se veřejně prospěšné služby, vybrané veřejně prospěšné služby a standardizované veřejně prospěšné služby poskytované muzei a galeriemi a stanoví se podmínky jejich poskytování a správní tresty za porušení stanovených povinností. Činnost archivů upravuje zákon o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů (zákon č. 499/2004 Sb.).]

Shrnutí (konec)

Odkazy:

[https://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/muzejni-legislativa]

[<https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/zakon-o-pamatkove-peci>]

[<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-499>]

[<https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7361-mezinarodni-dokumenty-o-ochrane-kulturniho-dedictvi>]

Doporučená literatura ke studiu:

Základní

[Vajcner, J. *Úvod do památkové péče*. Praha: Institut pro místní správu, 2009.]

[Horáček, M. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.]

[Žalman, J. 2002. *Příručka muzejníková*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky.]

Rozšiřující

[Zídek, M.; Tupý, M.; Klusoň, J. *Zákon o státní památkové péči (Praktický komentář)*. Praha: Wolters Kluwer, 2019.]

---

3. [Specifika kulturního dědictví v ČR]

[Zdeňka Michalová]

3.1. [Typy kulturních památek v ČR]

[Kulturní památkou v ČR se může stát movitá i nemovitá věc (případně i soubor), která je významným dokladem historického vývoje v různých odvětví lidské činnosti (např. umělecké, vědecké či technické) či věc související s významnými událostmi a osobnostmi.

Nemovité památky představují samostatné stavby (např. kaple, měšťanský dům) i rozsáhlejší stavební areály (např. farní kostel se hřbitovem a ohradní zdí, areál hradu, zámku či kláštera). Jejich seznam je veřejný a je na něm zapsáno více než 40000 položek. Nejpočetněji jsou v památkovém fondu zastoupeny movité památky (obrazy, sochy, liturgické předměty, historická vozidla, archeologické nálezy, knihy...). Specifickým předmětem památkové péče jsou plošně chráněná území – urbanistické i krajinné celky. Ty se dále člení na městské, vesnické a archeologické památkové rezervace s vyšším stupněm ochrany a městské, vesnické a krajinné památkové zóny s nižším stupněm ochrany. Nejvýznamnější movité i nemovité objekty získávají nařízením vlády statut národní kulturní památky. Památky nadnárodního významu s výjimečnými památkovými hodnotami se zapisují do mezinárodních seznamů kulturního dědictví (Evropské dědictví, UNESCO).

Památkový fond je v České republice velmi pestrý co do typologie nemovitých památek (šlechtické stavby, církevní objekty a sakrální architektura, městská i venkovská zástavba, technické památky, dopravní stavby, archeologická naleziště a větší krajinné celky. Obsahuje také značné množství plošně chráněných historických měst – městských památkových rezervací, v nichž probíhá systematická obnova, údržba a dokumentace již od padesátých let 20. století, což je v evropském kontextu ojedinělé (např. Slavonice, Telč). Významnou množinu chráněných památek představuje sakrální architektura ať už jako samostatné kostely, kaple a boží muka či rozlehlé klášterní a poutní areály i s komponovanou okolní krajinou. V malé míře je zastoupena architektura 20. století, zejména její druhé poloviny. O architektonickém dědictví období socialismu se vede živá diskuse, nicméně památkami bylo dosud prohlášeno minimum staveb, naopak i významné stavby jsou často bourány či necitlivě upravovány (např. obchodní dům Ještěd v Liberci). Určitým specifikem v evropském kontextu je značné množství památek v ČR spravovaných státem – hrady a zámky, v nichž jsou instalovány expozice „historických interiérů“. Památkový fond je rozšířen o památky technické a průmyslové (významné tovární a výrobní areály – např. Dolní oblast Vítkovice), památky smíšené (kulturně-přírodní), typicky přírodní krajinářské parky, zámecké zahrady a arboreta (Lednicko-valtický areál), historicky přirozené porosty (oblast Bílých Karpat a jejich orchidejové louky), díla montanistická (hornická krajina např. v Krušnohoří). I památné stromy tvoří nedílnou součást kulturní krajiny.

V seznamu světového dědictví UNESCO má Česká republika zastoupení šestnácti položkami: Český Krumlov – historické centrum (1992), Praha – historické centrum (1992), Telč – historické centrum (1992), Žďár nad Sázavou – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře (1995), Kutná Hora – historické centrum, Chrám sv. Barbory, Katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci (1995), Lednicko-valtický areál (1996), Holašovice – vesnická rezervace (1998), Kroměříž – zahrady a zámek (1998), Litomyšl – zámek a zámecký areál (1999), Olomouc – Sloup Nejsvětější Trojice (2000), Brno – Vila Tugendhat (2002), Třebíč – Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa (2003), Krušnohoří – Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří (2019), Kladruby nad Labem – Krajina pro chov koní v Kladrubech (2019), Jizerskohorské bučiny (2021), Západočeský lázeňský trojúhelník v rámci velkých lázeňských měst Evropy (2021). Specifickým druhem dědictví na seznamu UNESCO je nehmotné dědictví, v ČR

---

zastoupené slováckým tancem verbuňk, masopustem, sokolnictvím, jízdou králů, loutkářstvím, modrotiskem a foukanými vánočními ozdobami.]

3.2. [Zpřístupněné památkové objekty a jejich interiérové instalace]

[Konfiskace majetku po skončení 2. světové války přičkla do rukou československého státu obrovské množství nemovitého i movitého kulturního majetku. Pro jeho evidenci a správu byla zřízena Národní kulturní komise, jejíž činnost započala na začátku roku 1947. Úkolem komise, jejíž klíčové pracovníky představovali Zdeněk Wirth a Břetislav Štorm, bylo v první řadě vyřadit objekty I. kategorie určené ke zpřístupnění veřejnosti, zajistit jejich náplň a případně rekonstrukci a památkovou obnovu. Počet těchto objektů dosáhl téměř stovky, dnes většinu z nich stále spravuje stát prostřednictvím Národního památkového ústavu (Národní kulturní komise fungovala do roku 1951, poté na její činnost navázala Státní památková správa a následně Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, ještě později NPÚ).

Neméně důležitým úkolem Národní kulturní komise byla evidence a vyřazení zestátněných zámeckých a hradních mobiliářů. Vybraná umělecká díla špičkové kvality byla určena pro převzetí Národní galerií a dalšími muzejními institucemi, většina mobiliářů hradů a zámků všech kategorií byla svezena do tzv. sběrů na určených památkových objektech a následně byl mobiliář dán k dispozici pro tvorbu interiérových instalací. Pro zkonfiskované hrady a zámky byla zvolena koncepce „muzeí bytové kultury“ – expozice měly být dokladem historického vývoje umění a řemeslné činnosti, historie spojená s aristokracií byla upozaděna. Dle určených stylových období na vybraných, dobře dochovaných či zrestaurovaných objektech byly koncentrovány předměty zastupující jeden styl – například expozice hradu Pernštejna měla dokládat způsob bydlení ve středověku, renesanční zámek Telč byl vybaven renesančním mobiliářem různého původu atd. Druhou variantu představovalo využití prvořadých objektů k prezentaci určitého tematického souboru předmětů (například expozice tapisérií v Náměšti nad Oslavou, hipologické muzeum ve Slatiňanech, kam byly svezeny obrazy, grafiky a další předměty související s tematikou koní).

V současnosti se na řadě zpřístupněných objektů stále nachází interiérové instalace vycházející z původního konceptu nastaveného činností Národní kulturní komise. Nicméně se stále více prosazuje trend navracet na příslušné objekty původní mobiliář a například dle dochovaných fotografií historických interiérů expozici přizpůsobit vzhledu, který byl zaznamenán majiteli sídel před druhou světovou válkou a přiblížit tak každodennost života na šlechtickém sídle. Zcela nově se objevuje i vytváření expozic, které neimitují zdání „autentického“ interiéru, ale představují kulturně historické fenomény pomocí moderních muzejnických prvků - např. expozice Moravský aristokrat v labyrintu světa na zámku v Bučovicích (zároveň je však na zámku v Bučovicích přístupná i „klasická“ prohlídková trasa prezentující renesanční dekorace interiérů, v nichž jsou naistalovány renesanční truhly a další stylově odpovídající předměty pocházející z jiných hradů a zámků z celé ČR.)

3.3. [Kulturní krajina]

[Kulturní krajina je typ krajinného prostředí, které je formováno přírodou a působením člověka. Vznik kulturní krajiny souvisí s po generace trvajícím rozvojem osídlení a urbanizace. Základními typy jsou krajina zemědělská, sídelní, lesohospodářská a industriální. Z hlediska památkové péče se i v mezinárodním kontextu hovoří o kulturní krajinně organické, která se dále dělí na reliktní (již se nevyvíjející – např. opuštěné industriální areály) a kontinuální, jež se dále vyvíjí (např. venkovská krajina); krajinně asociativní (upomínající na historické události – např.

Slavkovské bojiště) a krajinně komponované. Komponovaná kulturní krajina je navržená a záměrně vytvořená člověkem. Zpravidla jde o území, která oklopují významné architektonické památky, dále např. křížové cesty nebo rozsáhlé krajinné parky (např. okolí zámku Valeč, pašijová cesta v Římově, Lednicko-valtický areál). V rámci systému tuzemské památkové péče existuje zákonem definovaná kategorie „krajinná památková zóna“, která slouží k ochraně krajinných celků za účelem uchování informací o jejich utváření a využívání. Mezi takto chráněnými územími v ČR převládají komponované a venkovské krajiny, nově byla prohlášena i území hornických krajín (např. Krušnohoří).]

Shrnutí:

[Památkový fond je v České republice velmi pestrý co do typologie památek. Fond nemovitých památek obsahuje značné množství plošně chráněných území, významnou složku představuje sakrální architektura, v menší míře je zastoupena architektura 20. století. Nejpočetnější soubor představují movité památky. Specifikem jsou interiérové instalace ve zpřístupněných památkách, dále je charakteristická kulturní krajina. V seznamu světového dědictví UNESCO je ČR zastoupeno šestnácti kulturními a přírodními památkami.]

Shrnutí (konec)

Odkazy:

[https://www.unesco-czech.cz/unesco-mesta/#page_start]

[<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>]

[<https://pamatkovykatalog.cz/>]

[<https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7487-metodika-tvorby-interierovych-instalaci-a-reinstalaci>]

[<https://www.hikk-naki.cz/clanky/publikace-a-vystupy/>]

Doporučená literatura ke studiu:

Základní

[Kubů, N. *Hrady a zámky po druhé světové válce*. In: Zprávy památkové péče. Časopis státní památkové péče. Roč. 68, č. 5, 2008, s. 382–386.]

[Ehrlich, M.; Kuča, K.; Kučová, V.; Pacáková, B.; Pavlátová, M.; Salašová, A.; Šantrůčková, M.; Vorel, I.; Weber, M. *Typologie historické kulturní krajiny České republiky*, Praha: Národní památkový ústav, 2020.]

Rozšiřující

[Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004.]

4. [Problémy památkové péče]

[Zdeňka Míchalová, Petra Hečková, Jitka Bílková]

4.1. [Aktuální problémy památkové péče]

[Oblast památkové péče je už ze svých počátků disciplínou, již provází neustálá diskuse o podstatě památkových hodnot a způsobech jejich ochrany. Nejednoznačná definice hodnot a

---

jejich ukotvení v legislativě pak vedou k problémům, z nichž nepalčivější je vymahatelnost dodržování památkového zákona. Ten sice vymezuje a definuje působnost památkové péče, ale za jeho nedodržení hrozí jen velmi omezené sankce. Národní památkový ústav vede a průběžně aktualizuje seznam nejohroženějších kulturních památek v ČR, na němž jsou zaznamenány především stavby, které jejich vlastníci (nezřídka záměrně) nechávají chátrat a jimž i přes státem garantovanou ochranu hrozí zánik.

S obnovou kulturních památek se často pojí problematické financování – památkovou péčí vyžadované postupy jsou často finančně náročnější než běžně dostupná řešení, finanční kompenzace státu však vlastníkům památek nabízí v rámci fondů na obnovu movitých i nemovitých památek jen částečné pokrytí nákladů. Jako problematické se mohou jevit i naopak štedře podpořené velké projekty obnov památek (např. program IROP), které mnohdy nutí správce památek jednorázově investovat velké finanční částky na obnovu ve velmi krátkém čase namísto smysluplné, trvalé údržby.

V souvislosti s velkým stavebním rozvojem dochází v historických městech a dalších plošně chráněných územích k nenahraditelným ztrátám jednotlivých prvků a vzniku architektury narušující historický ráz místa. S ochranou památek souvisí i devastace nechráněných území, typicky okolí velkých měst, kde se takřka nekontrolovatelně rozvíjí utilitární zástavba skladišť a industriálních areálů měnících ráz krajiny. Toto ohrožení se však může bezprostředně týkat chráněných souborů památek (např. výstavba obrovského nákupního centra hned za hradbami historické Jihlavy).

V exponovaných lokalitách se objevují problémy plynoucí z velkého rozvoje cestovního ruchu, jenž může mít za následek takřka vyliďnění některých lokalit či městských částí od stálých obyvatel a tím i hrozbu přetržení kontinuity běžného života v daném místě (např. historické centrum Českého Krumlova). V městském prostředí se stále častěji řeší problém „vizuálního smogu“ – nepřiměřeného množství a graficky nekvalitního řešení reklam, poutačů a vývěsních štítů provozoven, které narušují okolí.]

4.2. [Praktické problémy památkové péče]

[Stárnutí památky a postupná degradace její materiální podstaty jsou nedílným projevem působení času. Míra degradace se odvíjí od různých faktorů, vnějších i vnitřních. Mezi vnitřní faktory lze řadit stabilitu a povahu materiálu, z něhož je dílo vytvořeno (rozdíl mezi pergamenem a papírem různé kyselosti, chemické složení pigmentů – zvláště barviva chemicky vyráběná od poloviny 19. století, která umožnila rozvoj plenérové malby, zároveň způsobují nežádoucí barevné změny, černání, tmavnutí barevných vrstev, přirozená degradace přírodních, zvláště organických materiálů, špatný technologický postup při vzniku památky – např. olejomalba na omítce). Mezi vnější faktory například vliv přírodních podmínek (kyselé deště na citlivém povrchu vápencových soch, vliv přírodních katastrof, biologické či vnější fyzikální vlivy – zvětrávání pískovce, oxidace povrchu bronzových soch, zvětrávání maltového zdiva a odpadávání stavebních částí) nebo lidské faktory (úmyslné či neúmyslné poškození uměleckého díla nevhodnou manipulací, vandalismem nebo neodborným udržovacím zásahem, případně nejčastěji také zanedbáním doporučeného režimu údržby). Závady a poškození památky přitom mohou být odstranitelné a neodstranitelné (trvalé) – zvláště fragmentárnost, necelistvost, která se dá nahradit jen doplněním nové hmoty (byť věrné kopie původní materie díla). Takováto doplněná památka však ztratí míru své původnosti. Východiskem pro další péči je především technický stav materiální podstaty památky. Analýza poškození a jejich příčin vede k návrhům na možnou obnovu památky.]

Shrnutí:

[Oblast památkové péče je už ze svých počátků disciplínou, jíž provází neustálá diskuse o podstatě památkových hodnot a způsobech jejich ochrany. Nejednoznačná definice hodnot a jejich ukotvení v legislativě pak vedou k problémům, z nichž nepalčivější je vymahatelnost dodržování památkového zákona. S obnovou kulturních památek se pak často pojí problematické financování, památky ohrožuje velký stavební rozvoj v historických městech i velký rozvoj cestovního ruchu. Nedílným projevem působení času je stárnutí památky a postupná degradace její materiální podstaty. Proces poškozování památky může být způsoben faktory vnějším (přírodní a lidské vlivy působící zvnějšku, a faktory vnitřními, které přímo souvisejí s povahou užitého materiálu uměleckého díla.]

Shrnutí (konec)

Odkazy:

[<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>]

Doporučená literatura ke studiu:

Základní

[Horáček, M. 2015. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.]

Rozšiřující

[Stehlík, M. *Kam kráčíš, památková péče?* Brno: Books & Pipes, 2018.]

5. [Základy činnosti památkáře]

[Petra Hečková, Zdeňka Míchalová, Jitka Bílková]

[Profese „památkáře“ zahrnuje celou řadu specializovaných činností vyžadujících různou odbornost, proto není možné působení pracovníků památkové péče shrnout jednoduchou definicí. V základní rovině jsou hlavními úkoly památkářů evidence, ochrana a péče o památkový fond sestávající z nemovitých a movitých kulturních památek a památkově chráněných území. S ohledem na pestrost památkového fondu v oboru památkové péče nachází uplatnění historikové umění, architekti a stavaři, historikové a archiváři, restaurátoři, archeologové i přírodovědci. Povaha oboru památkové péče nutí pracovníky v oboru k neustálému vzdělávání a prohlubování znalostí v praxi v terénu.

Evidence památek je zajišťována vedením soupisu kulturních památek, v němž jsou jednotlivé památky i jejich soubory jednoznačně identifikovány, odborně popsány a zdokumentovány a je popsána jejich památková hodnota. Základním vybavením památkáře tedy musí být schopnost rozpoznat a srozumitelně formulovat hodnoty památky a provést její odborné zhodnocení v historickém a kulturním kontextu. V rámci ochrany a péče o památky je dále potřeba diagnostikovat příčiny ohrožení a navrhnout vhodné postupy údržby. Památkáři vykonávají odborný dohled nad obnovou a restaurováním kulturních památek a vlastníkům či správcům poskytují poradenství. Specifickou činností představuje zpřístupňování a prezentace

---

památkových objektů spravovaných státem veřejnosti. Nedílnou součástí činnosti památkářů by mělo být také vzdělávání a osvěta.

Památkář se ve své práci zajišťující ochranu památek řídí určitými zásadami. Obecná východiska přístupu k památkám jsou preventivní konzervace, konzervování, restaurování.

Preventivní konzervace / údržba je činností směřující k vytvoření nebo zachování takových podmínek a pravidel, která zpomalí degradaci památky a prodlouží její životnost. Úkony preventivní konzervace zpravidla nezasahují do samotné materiální podstaty památky, ale ovlivňují podmínky, v nichž se nachází (kvalita osvětlení, vhodné procento vzdušné vlhkosti, opatření, která zabrání mechanickému poškození aj.).

Konzervování pochází z italského *conservare* (it. *preservare*, něm. *erhalten*) a znamená uchovávat, chránit, udržovat v neporušeném stavu, neporušené uchovávat, neporušené zanechávat. Většinou se dá tento přístup užít u jednotlivých památek v muzeálních souvislostech; konzervování je vždy nezbytným výchozím bodem všech opatření kladoucích si za cíl záchranu památek. Na rozdíl od preventivní konzervace

Restaurování pochází z latinského *restaurare* (něm. *restaurieren*; it. *integrare*; *rifare*). Je to vysoce specializovaná činnost, jejímž cílem je zachovat (popřípadě odhalit) estetické a historické hodnoty památky, při respektování její autenticity. Zásah do uměleckého díla a jeho struktury jde dále než konzervování, které si klade za cíl pouze chránit; restaurování umožňuje měnit celkové působení památky jako duchovního a uměleckého díla vnímaného vizuálně. Po zabezpečení a konzervování původního (dochovaného) stavu může přidávat „nové části“. Důraz je kladen na dokumentaci stavu památky před, v průběhu a po restaurování.

Preventivní konzervace a údržba by měla být základem památkového přístupu. Je-li nutné zasáhnout do podstaty památky, pak to, zda zvolit přístup konzervační nebo restaurátorský, často závisí na povaze samotné památky a míře jejího dochování. Památka dochovaná v neporušené podobě (příp. ta, kde jsou pouze stopy přirozeného stárnutí materiálů) vyžaduje pouze konzervační zásah zpomalující degradaci.

Podle stavu památky památkář vybírá možné řešení zásahu

- autentický stav v době vzniku: jedná se o optimální, výchozí pozici, žádný zásah není potřeba, ale je vhodné památku udržovat a poskytnout jí optimální podmínky (tzv. preventivní konzervace)
- přirozené projevy vlivů stárnutí (vznik patiny na povrchu památky, drobná porušení povrchu rýhami, škrábanci): preventivní konzervace až konzervace
- narušený stav (objevují se větší poškození, praskliny, počínající koroze): konzervace už zpravidla nebývá příliš účinná, respektive představuje jeden z možných kroků; často následuje konsolidace, restituce, anastylóza
- havarijní stav – restaurace, rekonstrukce / preventivní substituce
- destrukce – dokumentace, substituce / kopie / faksimile

Obecné zásady pro obnovu památek:

- fixování současného stavu
- minimalizace zásahu
- odlišitelnost a odstranitelnost doplňku
- zachování hmotné podstaty
- rehabilitace autentického stavu originálu

-
- volba metody zásahu s ohledem na budoucí způsob využití nebo prezentace (in situ / in fondo; expozice / depozitář; interiér / exteriér; klimatizovaný / neklimatizovaný; s regulací vzdušné vlhkosti / bez ní ...)
  - eliminace negativních vlivů (degradace materiálu, poškození, znehodnocující novější doplňky a dřívější nehodné) a naopak zachování nebo odkrytí pozitivních (umělecká a dokladová hodnota, patina / cena stáří)
  - provedení závěrečné úpravy díla s ohledem na budoucí způsob jeho užívání a prezentace na akceptovatelné funkční a estetické úrovni
  - vyloučení kreativních ambicí projektanta nebo restaurátora (pokorný přístup s úctou k originálu)
  - spolupráce restaurátora (projektanta), historika umění a technologa (statika, chemika atd.)
  - reverzibilita a rozlišitelnost zásahu
  - dokumentace, archivace, publikace

Specifické zásady u památkově chráněných území:

- začlenění do krajinného celku
- historická půdorysná struktura (uliční síť, uliční čára, parcelace)
- panorama (dominanty; výšková hladina nové zástavby; dálkové pohledy)
- pohledové osy, prostorová kompozice
- genius loci (dlažba, historická zeleň, sochařské monumenty, typický městský mobiliář
- prezentace – informační systém, publikace (odborné i popularizační)

Základem pro jakoukoli památkovou obnovu je průzkum. U uměleckých památek se provádí tzv. restaurátorský průzkum, jehož cílem je především stanovit rozsah poškození a navrhnout intervence nezbytné pro záchranu památky. U památek architektonických je to stavebně-historický průzkum (SHP) a operativní průzkum a dokumentace (OPD). SHP se od OPD liší tím, že se provádí v předstihu před jakoukoli plánovanou obnovou, případně je jeho cílem pouze podrobné poznání památky. OPD se uplatňuje během postupu obnovy, kdy dochází k odkrývání nových situací, které při provádění SHP nebyly patrné. Analogicky pod úrovní terénu se provádí záchranný archeologický průzkum.

Existuje řada dalších specializovaných průzkumů: průzkumy statické, materiálové, technologické/laboratorní (denrochronologie, petrologie). Liší se použitými instrumentálními metodami, finanční náročností, ale také svou relativní omezeností na velmi úzký okruh otázek, které lze zodpovědět. Samostatný je průzkum umělecko-historický a archivní. Umělecko-historický průzkum by měl být vždy primární (ať už jako součást SHP nebo restaurátorského průzkumu), neboť jeho smyslem je rozpoznat hodnotu příslušné památky. Při obnovách je nutné vycházet z památkové hodnoty, jejíž ochrana či další zachování by mělo být smyslem intervence.]

Shrnutí:

[Památkář se ve své práci řídí určitými zásadami. Obecná východiska přístupu k památkám jsou preventivní konzervace, konzervování, restaurování. Památkář vybírá možné řešení zásahu, podle stavu památky, přičemž základem pro jakoukoli památkovou obnovu je průzkum, jehož cílem je především stanovit rozsah poškození a navrhnout intervence nezbytné pro záchranu památky. Ve své práci seřídí obecnými zásadami pro obnovu památek a specifickými zásadami u památkově chráněných území.]

Shrnutí (konec)

Slovníček pojmů:

[konsolidace – upevnění, ustálení]

[restituce – navrácení do původního stavu]

[anastyulóza – obnova stavební památky sestavením zachovaných částí do původní podoby]

[substituce – nahrazení]

[faksimile – velice přesné napodobení originálu, většinou starých tisků nebo rukopisů]

Doporučená literatura ke studiu:

Základní

[Horáček, M. 2015. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.]

Rozšiřující

[Stehlík, M. *Kam kráčíš, památková péče?* Brno: Books & Pipes, 2018.]

6. [Základy muzejnické práce]

[Zdeňka Míchalová, Radka Křížková Červená]

6.1. [Počátky sběratelství]

[Muzejnictví má jako samostatný obor s vlastní odbornou metodologií počátky v době osvícenství, ovšem tvorba hodnotných sbírek má mnohem delší minulost. Samotný název „muzeum“ má kořeny v antické terminologii: „musaion“ byl chrámem Múz, dcer boha Dia a bohyně paměti Mnemosyné. museiony se zakládaly při akademiích. Zatímco v případě musaionů nešlo o sbírky a jejich uchovávání, v rámci starověké architektury vznikala místa sloužící k shromažďování a ochraně cenných předmětů – tzv. pokladnice („tesauroi“) – stavby, které dle svého názvu sloužily k uchovávání vzácných předmětů, ale také písemností. V chrámových okřscích sloužily především k uložení nákladných votivních darů (např. v Delfách se nacházelo několik pokladnic, dochovala se pokladnice Athéňanů v dórském stylu s bohatou reliéfní výzdobou v metopách, kde byly znázorněny činy Thésea a Hérakla). Ve starověkém Římě se hodnotné předměty shromažďovaly jako válečná kořist, přičemž se též vystavovaly na veřejnosti. Jako takové sloužily k oslavě a reprezentaci vítězství. V období středověku vznikaly v zásadě dva druhy sbírek – mohlo jít o výjimečné sbírky vládařů či aristokratů, které sloužily především k reprezentaci bohatství a moci, nebo sbírky církevního charakteru – klášterní a chrámové sbírky, kde se shromažďovaly relikvie, často adjustované do nákladných schránek – relikviářů a luxusní liturgické předměty z drahých kovů a nákladná bohoslužebná roucha. V českých zemích představuje mimořádný příklad zaníceného středověkého sběratele císař Karel IV., který shromažďoval relikvie a dal pro ně vytvořit speciální místo uložení v podobě kaple sv. Kříže na Karlštejně.

Systematické budování uměleckých sbírek začíná v období renesance, kdy se rozvíjí mecenát v umění – zámožní aristokraté podporují umělce a shromažďují soudobá umělecká díla. Zároveň dochází k velkému rozvoji zájmu o antickou minulost a zkoumání „starožitností“. V Římě se okolo roku 1500 rozběhly systematické archeologické výzkumy, díky nimž bylo

---

objeveno velké množství antických památek, zejména sochařských děl. Významnou událostí byl objev helénistického sousoší Laokóna v roce 1506. Do Říma putovali umělci nejen z oblasti Itálie, ale i záalpské Evropy, aby mohli nové objevy studovat, dokumentovat a využívat inspiraci pro své zakázky. Výzkumu antického umění se věnovali tzv. antikváři – humanitně vzdělaní lidé, kteří se zabývali antickými mincemi či výtvarnými díly. Tito odborníci pak často působili v nejvyšších společenských kruzích jako poradci a správci sbírek. V okruhu papežů pak vznikají první muzea prezentující antické památky (Kapitolská muzea, Vatikánská muzea) – nešlo však o veřejně přístupné a vzdělávací instituce v dnešním smyslu.

V oblasti střední Evropy vznikají v období pozdní renesance a manýrismu specifické sbírky, tzv. kunstkomy. Jde o kolekce zahrnující přírodniny i díla vytvořená člověkem, ve kterých se obrazně potkává lidské umění s božskou tvořivostí a přírodou. Kunstkomu pak lze někdy chápat jako model světa, ve kterém je zahrnuta pestrost materiálů i přístupů k jejich zpracování. Někdy se dělí dle předmětů na „kunstkammer“ – uměleckou sbírku, „wunderkammer“ – kabinet kuriozit a přírodnin, případně „schatzkammer“ – pokladnici s předměty z drahých kovů a nerostů. Jednou z nejvýznamnějších kunstkomy byla sbírka někdejšího místodržícího v Čechách Ferdinanda Tyroského na zámku Ambras, kde se dodnes nachází nejstarší dochovaná budova postavená pro prezentaci sbírky včetně svého původního obsahu. V Praze se nacházela proslulá kunstkoma císaře Rudolfa II., která obsahovala naturalia, artificialia, scientifícia a mirabilia (drahé kameny, preparáty, přírodniny, zbraně, keramiku, umělecké řemeslo, antické mince, automaty, vědecké nástroje, handštajny, výtvarné umění: díla italských, nizozemských a dalších malířů a sochařů, např. Albrechta Dürera). Po císařově smrti byla sbírka rozptýlena – velká část byla odvezena do Vídně, z části se stala švédská kořist roku 1648, poslední zbytky byly rozprodány v několika dražbách, poslední dražba proběhla roku 1782.

Pro barokní období je charakteristický rozvoj sběratelství šlechticů, přičemž sbírky se v této době již specializují především na výtvarné umění (zejména malířství, grafika, případně sochařská díla). Sbírkami se staly jedním z atributů významu a prosperity šlechtického rodu. V jejich složení se odrážel vkus sběratele či rodinná tradice, sbírky se též mohly úžeji profilovat. Na tom, jakým způsobem aristokraté své sbírky budovali, se podílel i způsob jejich vzdělávání, jelikož se často seznamovali se základy kresby a architektury. Dále se vydávali na dlouhé, i několikaleté kavalírské cesty do zahraničí, kde se seznamovali s kulturou a dvorskými zvyky, navštěvovali významné rezidence, seznamovali se se sbírkami a v neposlední řadě měli možnost navštívit i ateliéry nejlepších soudobých umělců. Nezřídka si pak z kavalírské cesty přiváželi například svůj portrét vytvořený dle nejaktuálnější módy. Ve sbírkách tuzemských šlechticů se nejčastěji objevovala italská a nizozemská díla, časté byly též kopie významných děl, vytvářené například na základě grafických reprodukcí. Druhově se ve sbírkách objevovaly tzv. historie, mytologie, náboženské obrazy, krajiny a zátiší. Mezi vůbec nejpozoruhodnější barokní kolekce na našem území patřily černínská sbírka, shromážděná několika generacemi rodu (k ní vznikl i obrazový inventář, na jehož základě lze rekonstruovat podobu později rozprodané sbírky), a sbírka olomouckého biskupa Karla z Liechtensteinu-Castelcornu (tato sbírka dnes představuje základ Arcidiecézního muzea v Kroměříži, mimo jiné s obrazy od Lucase Cranacha, Tiziana či Antonise van Dycka.)]

6.2. [Vznik veřejných muzeí v evropských souvislostech]

[Vznik a vývoj muzeí a muzejnictví v českých zemích je součástí dějin evropského muzejnictví s „regionálními“ specifiky (odlišnými přístupy v jednotlivých zemích). Od poloviny 18. století do vypuknutí 1. světové války (Velké války) během procesu přeměny stavovské společnosti ve společnost občanskou zesiluje muzejní fenomén a promítá se do vznikajících muzejních institucí různých typů. Nejstarší muzea ve smyslu veřejných institucí a zároveň spjatých s

---

edukaci vznikly ve Švýcarsku a Velké Británii (městské a univerzitní muzeum v Basileji, 1671, Ashmoleovo muzeum v Oxfordu, 1683, Britské muzeum v Londýně, 1781). Základem původně městského a univerzitního muzea v Basileji byly knihy, umělecké a přírodovědné sbírky knihtiskařské rodiny Amerbachů, které roku 1661 zakoupilo město Basilej. Kunstmuseum Basel je nejstarší veřejně přístupnou uměleckou sbírkou na světě. Vznik Ashmoleova muzea bývá dáván do souvislosti s osobou sira Christophera Wrena (1632–1723), architekta, matematika, fyzika, geometra a astronoma. Název muzea je odvozen od jména dalšího britského vědce, astrologa a politika Eliase Ashmolea (1617–1692), který univerzitě věnoval v roce 1677 svou sbírku přírodnin, umění a kuriozit a položil tak základ muzejních sbírek. Britské muzeum je jedno z největších a nejvýznamnějších muzeí historie a kultury. Jeho základem se stala sbírka lékaře a vědce sira Hanse Sloana. Muzeum bylo zpřístupněno pro veřejnost 15. ledna 1759 a bylo umístěno v Montagu House v Bloomsbury, na místě, kde se nachází současná budova muzea, zpřístupněná veřejnosti v roce 1851.

Obecně lze říct, že v Anglii se kladl důraz na rovnocenné poznání přírody a kultury určitého regionu, poznání bylo určováno praktickými zájmy a primárně spjato se vzděláváním mládeže, případně nemajetných vrstev – tedy byl sledován sociální aspekt. Oproti tomu ve Francii se pojem muzeum naplňoval utvářením jiné sbírkové struktury – šlo především o výtvarné umění. Úkolem muzea byly reprezentace ideje státu a národa prostřednictvím veřejné prezentace uměleckých děl, přičemž umění představovalo součást vzdělání občanstva, nikoli již součást života světské a církevní aristokracie. Francouzské národní muzeum Louvre bylo otevřeno 10. 8. 1793 a první návštěvníci mohli vidět díla převážně z konfiskovaného královského a církevního majetku. Muzeum Louvre bylo muzeem veřejným a programově národním (v moderním slova smyslu). Zatímco Britské muzeum bylo muzeem impéria, jako vysloveně národní byla založena Britská galerie, dnes National Gallery (1824) nebo Rijksmuseum v Amsterdamu (1808) a madridské Museo del Prado (1819). Specifické postavení získaly tzv. veřejné obrazárny přímo spjaté s uměleckými akademii, kde se kladl důraz na sepětí soudobé umělecké praxe a minulých vzorů (akademismus) – např. Galerie Brera v Miláně (1803), obrazárna Akademie výtvarných umění ve Vídni (1877), Národní galerie v Oslo (1837).

Nejstarším muzejním typem v německých zemích je koncept muzea umění. K němu se vztahuje politický obsah tzv. osvobozeného lidství na základě uměleckohistorické nauky klasického archeologa a estetika Johanna Joachima Winckelmanna (1717–1768). Účelem muzea v tomto konceptu je prezentace umění, jakožto prezentace osvobozeného lidství. Umění je entitou, nadanou historicitou i specifickou estetickou hodnotou a současně kvalitou, která je v moderní společnosti ohrožena (civilizačním vývojem i politicky motivovaným ikonoklasmem). Muzeum tedy není jen místem vzdělávání, ale je rovněž azylem, protože plní konzervační funkci. Muzejní sféra spojena rovněž s problematikou vědy, tj. nárokem intelektuálních elit univerzitní sféry. Oproti Velké Británii a Švýcarsku, kde arbitry muzeí byly občanské vrstvy, šlo v německých zemích o iniciativu mocenských elit – např. vznik vévodského muzea v Braunschweigu (1754) – dnes Muzeum vévody Antona Ulricha, dvorní Museum Fridericanum v Kasselu (1779).

V návaznosti na dějinné události a rozvoj romantismu se prvních desetiletích 19. století se umění stalo vyjádřením národní identity a ochrany uměleckých památek. Přesun zájmů od antiky ke středověku byl přesunem od univerzálně platných estetických a humanistických ideálů, ukotvených v antických dílech a v jejich veřejné prezentaci, k národním specifikám a zvláštnostem, tedy k lokální kulturní tradici. Romantismus jako jednotící směr podnítil snahy uchovávat památky regionální výtvarné kultury.

Krom rozšířených muzeí umění vznikala i specializovaná muzea. Počátky muzeí specializovaných na sbírání strojů modelů, nástrojů a dalších výrobků člověka sahají až do 18. století (Conservatoire des Arts et Métiers v Paříži), ale zásadní rozmach technických muzeí souvisí s industrializací v 19. století. Nejstarší specializovaná technická muzea:

Technologisches Gewerbemuseum ve Vídni (1879), Deutsches Museum v Mnichově (1903) – v současnosti modelová ukázka komplexního technického muzea.]

6.3. [Muzea v českých zemích]

[Na počátku naší novodobé muzejní tradice osvícenský učenec, přírodovědec Ignác Born (1742–1791) z pražské univerzity, který v Sedlišti u Tachova založil botanickou zahradu, sestavil několik cenných mineralogických sbírek a na základě pověření Marie Terezie ve Vídni uspořádal císařské přírodovědecké sbírky. Na něj navázal František Josef, hrabě Kinský z Vchynic a Tetoval (1739–1805), který stál v roce 1775 u zrodu myšlenky tzv. Českého muzea (byť zatím nerealizované). Od druhé poloviny 18. století sílí zájem o technické obory a prezentaci soudobé průmyslové výroby coby hospodářského rozmachu rakouské monarchie. S podporou aristokracie se rozvíjí speciální technické školství, s čímž se pojí potřeba propagace moderních technologií a výsledků činnosti – od roku 1771 technická akademie (základ dnešního ČVUT) disponovala speciální sbírkou tzv. Maschinensaal Františka Antonína Hergeta (1741–1800). Výstava v pražském Klementinu (1791) motivovala ve Vídni roku 1807 ustavení tzv. Průmyslového kabinetu (Industriekabinett) nebo vznik soukromého technologického muzea (Museum technologicum), které v Praze 1799 založil tiskař a vydavatel c. k. Poštovských novin Johann Ferdinand Schönfel ze Schönfeldu (1750–1821).

Rozvoj muzejního fenoménu na prahu moderní doby, čerpajícího z podnětů západoevropského osvícenského myšlení a jeho vlivu na všestrannou reformu rakouského státu, vyžadoval určité organizační předpoklady – staly se jimi školy a učené společnosti. Muzejní fenomén se ve střední Evropě první poloviny 19. století představil dvěma typy muzejních institucí – muzeem umění a tzv. provinciálním (vlastivědným) muzeem.

Příklady muzejních institucí se zaměřením na civilizační a kulturní aspekty určitého regionu (tzv. vlastivědná muzea): uherské muzeum v Budapešti (kolem roku 1800), muzeum v Těšíně (1802) – v závislosti na školní instituci, zakladatel Jan Leopold Šeršnik Landesmuseum Joanneum ve Štýrském Hradci (1811) – zakladatel arcivévoda Jan gymnaziální muzeum v Opavě (1814) – v závislosti na školní instituci, Františkovo muzeum v Brně (1817) – iniciátorem Moravsko-slezská společnost pro povznesení orby.

Nejstarší muzeum umění u nás představuje Obrazárna Společnosti vlasteneckých přátel umění (dnes Národní galerie). Zakladatelem byl lékař Josef Karel Hoser (1770–1848), který podporoval v té době ještě prioritně zaměřené Národní muzeum a věnoval se zároveň uměleckému sběratelství – v roce 1837 zpřístupnil veřejnosti vlastní sbírku a zároveň formoval ideu galerie, která by byla národní svým posláním. V čele Obrazárny vlasteneckých přátel umění stanul v roce 1877 Viktor Barvitijs, který se seznámil se soudobými zásadami instalace uměleckých kolekcí a od počátku úzkostlivě dodržoval pravidla péče o fond. Zavedl mnohem šetrnější konzervátorské a restaurátorské metody, snažil se předcházet důsledkům nestabilních světelných a klimatických podmínek. V období první světové války vzrůstají diskuse o reinstalaci obrazárny tak, aby plnila soudobá kritéria a vědecké požadavky. Úkol připadl Vincenci Kramářovi, nejvýraznější osobnosti sběratelství první poloviny 20. století. Vedení Obrazárny se ujal v roce 1919. Oficiálně ustanovil instituci Národní galerie v Praze zákon z roku 1949.

Nejstarší muzejní ústav v Čechách – Národní muzeum (dnešní název), bylo založeno jako Vlastenecké muzeum roku 1818 slavnostním svoláním zemské šlechty z 15. dubna; u jeho počátků Kašpar Maria Šternberk (1761–1838), dále se angažovali např. Josef Dobrovský (1753–1829), Josef Jungmann (1773–1847), později František Palacký (1798–1876) od roku 1827 redaktor Časopisu Vlasteneckého muzea, v letech 1841–1852 jednatel Společnosti Vlasteneckého muzea, Pavel Josef Šafařík (1795–1861) a Jan Erazim Vocel (1803–1871). Pro tuto dobu je v celé střední Evropě typický příklon k patriotismu – muzea v sobě obsahují jak racionální prvek, tak citový, což se odrazilo i na proměnách názvů např. dnešního Národního

---

muzea – Vlastenecké muzeum (1818–1848), České muzeum (1848–1854), Muzeum Království českého (do roku 1919).

Pokusy o založení muzeí nebyly omezené pouze na prostředí intelektuálních elit a měšťanské společnosti velkých měst, ale např. v roce 1847 byl zaznamenány snahy o založení muzea v Plzni. Iniciátorem byl Josef Stanislav Zauper (1784–1850), ředitel místního premonstrátského gymnázia. Muzeum mělo prezentovat veřejnosti předměty ze sbírky gymnázia a též městského majetku, základem měla být archeologie. Obecní muzeum pro město Plzeň a západní Čechy vzniklo v roce 1878. Muzeum tehdy sídlilo v budově dnešní Studijní vědecké knihovny. Jeho zaměření i značný nárůst sbírek způsobilo, že v roce 1888 bylo muzeum rozděleno na dva samostatné ústavy: Městské historické muzeum a Západočeské uměleckoprůmyslové muzeum.]

6.4. [Muzejnictví]

6.4.1. [Muzejní sbírky a činnost muzeí]

[Muzejnictví je samostatným oborem kulturní činnosti, který má své poslání vymezeno zákonem 122/2000 Sb., má vlastní teorii a metodiku práce, národní i nadnárodní organizaci. Muzejnictví, zaměřené především na hmotné doklady, vybírá vybrané výtvořiny z neustálého procesu vzniku, užívání a zanikání, a jejich zařazením do sbírek jako předmětů trvalé hodnoty z nich vytváří autentické svědectví minulosti. Povinností muzea je provádět výzkum prostředí, z něhož získává sbírky. Sbírkou tvoří jednotlivé významné předměty, a v rámci sbírky je každý z nich nepostradatelný, každý z nich nabývá hodnoty v rámci celé sbírky a přidává hodnotu celé sbírce; sbírka tak nabývá specifickou kulturní hodnotu, je důležitým zdrojem informací. Předměty jsou do sbírky zařazovány na základě určitého záměru a výběru a na základě znalosti všech souvislostí a vztahů s ostatními předměty, s místem původu, původní funkcí a podobně. Sbírkou musí „dávat smysl“ – vytváří obraz určitého rozměru života člověka v určitém úseku dějin; sbírky pomáhají odpovídat na otázku po historických kořenech člověka.

Sbírkou musí být tvořeny záměrně, cíleně, a každý sbírkový předmět je třeba evidovat. Obsah evidenčního záznamu určuje zmíněný zákon a upravuje vyhláška MK ČR č. 275/2000 Sb. Evidence je dvoustupňová: chronologická a systematická. Sbírkou jsou zároveň zapisovány do tzv. CES (Centrální evidence sbírek). Evidenční záznam musí obsahovat: název a stručný popis předmětu, označení místa původu, způsob a okolnosti nabytí předmětu, stav předmětu, evidenční číslo (může být přírůstkové nebo inventární, předmět může být označen oběma čísly). Při zápisu do CES se uvádí: jaké časové období sbírka dokumentuje a stručná historie sbírky, jaké druhy předmětů a materiálů jsou ve sbírce zejména zastoupeny, seznam jednotlivých sbírkových předmětů tvořících sbírku (nebo výčet jejich evidenčních čísel), zmiňuje se, zda součástí sbírky jsou archiválie, či kulturní památky nebo národní kulturní památky. Sbírkou musejí být chovány ve své celistvosti, ve zvláštním režimu mohou být zapůjčovány do zahraničí (upravuje vyhláška), jsou průběžně inventarizovány, využívány pro badatelské, výchovné, vzdělávací i relaxační účely. Sbírkou musí být uloženy tak, aby nedocházelo k jejich poškození či zničení nebo krádeži. Činnost muzea je financována z veřejných zdrojů, proto muzeum musí výsledky své práce veřejnosti prezentovat. Formami muzejní prezentace jsou muzejní výstavy (dlouhodobé, tj. expozice, krátkodobé), muzejní programy (přednášky, výklady ve sbírkách, besedy, předvádění sbírkových předmětů), muzejní publikace (odborné i populárně naučné).]

6.4.2. [Rozdělení muzeí]

[Největší současná muzea v ČR: Národní muzeum, Národní technické muzeum, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Moravské zemské muzeum v Brně, Slezské zemské muzeum v Opavě

Největší současné galerie v ČR: Moravská galerie v Brně, Národní galerie v Praze (fungují jako tzv. muzea umění), Galerie Rudolfinum (funguje jako tzv. kunsthalle – nevytváří sbírky, ale zaměřuje se na prezentaci současného umění)

Specifické typy muzeí: Památník národního písemnictví, Národní zemědělské muzeum, Židovské muzeum v Praze, Muzeum romské kultury v Brně, Arcidiecézní muzeum v Olomouci, České muzeum stříbra v Kutné Hoře, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Muzeum řemesel v Letohradu, Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, Národní muzeum v přírodě aj.

Muzea lze rozdělit podle několika kritérií:

Podle sbírek:

- obecná muzea (tzv. vlastivědná)
- archeologická muzea
- umělecká muzea
- historická muzea
- etnografická muzea
- přírodovědná muzea
- geologická muzea
- muzea vědy
- vojenská muzea
- průmyslová muzea

Podle zřizovatele

- státní muzea
- krajská či městská muzea
- univerzitní muzea
- nezávislá nebo soukromá muzea
- muzea komerčních společností

Dle akviziční činnosti

- národní muzea
- regionální muzea
- místní muzea

Podle typu návštěvníků

- vzdělávací muzea
- specializovaná muzea
- muzea pro obecnou veřejnost

Dle způsobu prezentace sbírek

- tradiční muzea
- skanseny/muzea v přírodě
- muzea v historických sídlech]

6.4.3. [Profesní a mezinárodní organizace]

[Muzea a galerie v České republice sdružuje profesní organizace. Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. (AMG), je největším profesním svazem sbírkotvorných institucí a osob činných v oboru muzejnictví v České republice. Zaměřuje se zejména na propagaci a popularizaci činnosti muzeí a galerií, pořádání konferencí a seminářů, ediční činnost a vzdělávání muzejních pracovníků. AMG je nezisková organizace sdružující muzejní instituce a osoby pracující v oboru. Byla založena v roce 1990 pod názvem Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Nový název používá Asociace od roku 2000. Členství je dobrovolné. Členy se mohou stát muzea, galerie nebo jiné právnické osoby působící v muzejnictví, a to formou řádného členství v AMG. Členy se rovněž mohou stát fyzické osoby jako individuální nebo čestní členové AMG. O přijetí člena rozhoduje senát AMG. AMG má celkem 308 řádných členů (muzeí a galerií), 204 individuálních a 16 čestných členů. Její orgány tvoří: Sněm AMG – Senát AMG – Exekutiva AMG – Předseda AMG – Revizní komise AMG – Krajské sekce AMG – Komise AMG – Sekretariát AMG a výkonný ředitel AMG – Kolegia AMG.

Na mezinárodní úrovni koordinuje muzejní činnost mezinárodní rada muzeí – International council od museums (ICOM): mezinárodní profesní nevládní organizace se statutem konzultanta UNESCO. Byla založena roku 1946 z iniciativy Chaucey J. Hamlina (USA) a Georgess Sallese (Francie). V roce 2013 se v ICOM sdružovalo 32 969 členů z 20.000 muzeí – individuálních (muzejní pracovníci a spolupracovníci) nebo institucionálních (muzea a příbuzné instituce) – ze 137 států a oblastí, ve 115 národních výborech, 31 mezinárodních komisích, 5 regionálních aliancích, 18 přidružených organizacích, 7 technických komisích a mnoha dalších pracovních skupinách. Zastupují všechny druhy muzeí – vědy a techniky, umění, archeologie a historie, etnografie, přírodních věd atd., jakož i instituce podobného zaměření, např. zoologické zahrady, akvária, botanické zahrady. Sekretariát ICOM sídlí v budově UNESCO v Paříži. Koordinuje činnost a programy národních výborů i mezinárodních komisí. Poskytuje technickou pomoc muzejním projektům a odborné výchově muzejníků v mnoha zemích. Informační a dokumentační středisko UNESCO-ICOM sídlí rovněž v Paříži a je nejrozsáhlejším pramenem informací ze všech oborů muzejnictví na světě. Shromažďuje informace o akcích, muzeologickou literaturu z celého světa a na požádání provádí rešerše a podává potřebné informace.

Cílem národních výborů ICOM a jejich regionálních sdružení je podporovat muzea a muzejní pracovníky při jejich vědecké práci, v péči o sbírky a jejich uchování, při prezentaci materiálu i při zvyšování vědecké kvalifikace muzejních pracovníků. Tyto cíle jsou naplňovány především koordinační činností, šířením informací o dění a stavu oboru v celosvětovém měřítku, sjednáváním spolupráce, poskytováním stipendií a zastupováním zájmů oboru jak na mezinárodním poli, tak na domácí půdě.

Členem ICOM se může stát každý odborný pracovník muzea, či student příslušné odborné školy, který sdílí program organizace, je ochoten se podřídit jejímu statutu a etickým zásadám a platí pravidelně stanovené roční příspěvky. Kromě příslušnosti k národnímu výboru má každý člen právo a možnost účastnit se jako člen s volebním právem práce jedné mezinárodní odborné komise, kterou si zvolí podle své specializace a zájmu. V další odborné komisi může pracovat, avšak nemá právo volit ani být volen.

Český výbor ICOM vznikl v roce 1994 jako nástupnická organizace Československého výboru ICOM, který byl v roce 1946 jedním ze čtrnácti zakládajících členů Mezinárodní rady muzeí ICOM. Představitelé národních i mezinárodních výborů se scházejí jednou v roce na plenárním zasedání v Paříži. Jednou za tři roky se koná valná hromada v některém z členských států (2001 Barcelona, 2004 Soul, Jižní Korea; 2007 Vídeň, Rakousko; 2010 Šanghaj, Čína; 2013 Rio de Janeiro, Brazílie; 2016 Miláno, Itálie; 2019 Kjóto, Japonsko). V roce 2022 se bude generální konference ICOM konat v České republice.]

Shrnutí:

[Muzejnictví je samostatným oborem kulturní činnosti, který má své poslání vymezeno Zákonem 122/2000 Sb. Povinností muzea je provádět výzkum prostředí, z něhož získává sbírky, a sbírky vytvářet. Sbírkové musejí být tvořeny záměrně, cíleně, a každý sbírkový předmět je třeba evidovat. Obsah evidenčního záznamu určuje zmíněný zákon a upravuje vyhláška MK ČR č. 275/2000 Sb. Sbírkové musejí být chovány ve své celistvosti, ve zvláštním režimu mohou být zapůjčovány do zahraničí (upravuje vyhláška), jsou průběžně inventarizovány, využívány pro badatelské, výchovné, vzdělávací i relaxační účely. Sbírkové musejí být uloženy tak, aby nedocházelo k jejich poškození či zničení nebo krádeži. Činnost muzea je financována z veřejných zdrojů, proto muzeum musí výsledky své práce veřejnosti prezentovat.]

Shrnutí (konec)

Odkazy:

[[Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů](#)]

[[Vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů](#)]

[<http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/index/>]

Doporučená literatura ke studiu:

Základní

[Žalman, J. 2002. *Příručka muzejníková*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky.]

[Kouba, J. 1998. *Úvod do muzeologie*.]

[ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: do roku 1945*. Brno: Masarykova univerzita, 2003.]

7. [Problematika financování institucí pečujících o kulturní dědictví v ČR]

[Petra Hečková, Zdeňka Míchalová, Jitka Bílková]

[Financování kulturního sektoru je v České republice ošetřeno třemi základními právními předpisy, a to:

1. Zákon ČNR č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky, ve znění zákona č. 482/2004 Sb. a Zákona č. 342/2006 Sb. Strana 9/61
2. Zákon ČNR č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, ve znění zákona č. 273/1993 Sb. a Zákona č. 482/2004 Sb. a zákona č. 342/2006 Sb.
3. Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů.

Péči o kulturní dědictví lze financovat z různých zdrojů:

- z vlastních zdrojů majitelů památek
- z dotací ministerstva kultury
- z krajských a obecních dotací
- ze soukromých nadací
- z fondů Evropské unie
- sponzoring, dárcovství, fundraising
- pomocí propojení s jinou oblastí, např. s kulturním cestovním ruchem (termín kulturní turistika/kulturní cestovní ruch má poměrně široký záběr; definuje v podstatě všechny aktivity probíhající v rámci poznávacího cestovního ruchu, které jsou provozovány s úmyslem zážitku a poznání kulturních a uměleckých atraktivit, ať již jde o poznání uměleckých děl, návštěvu kulturních akcí, muzeí nebo o prožitek setkání s jinými kulturami apod. Ke kulturním destinacím patří města, hrady a zámky, sakrální památky, historické zahrady a parky, vesnická sídla, technické památky, muzea v přírodě, archeologické skanzeny).

Přímé státní (veřejné) financování institucí tzv. vysoké kultury (muzeí, knihoven, divadel, filharmonii, významných nemovitých památek) je ve většině evropských států považováno za samozřejmé. Ve skutečnosti však historie veřejného financování kultury není dlouhá a sahá maximálně do první čtvrtiny 20. století. Státní kultura má svůj předobraz v prvních veřejných muzeích, která v Evropě vznikala jako veřejné instituce od konce 18. století.

Česká republika má většinu předpokladů pro to, aby zde kultura sehrála významnou ekonomickou roli, aby byla jedním z katalyzátorů ekonomického a sociálního rozvoje. Tyto předpoklady však nejsou naplňovány a výsledná situace navíc není zdejšími elitami reflektována. Politické a ekonomické elity stále vnímají celou oblast kulturního dědictví jako fiskální výdaj a jako břímě. Výmluvný je již samotný fakt, že ač kulturní kapitál v podobě historických staveb, památek, sbírek, ale též kulturního průmyslu, tvůrčího potenciálu tradic, živého umění patří k největším aktivům této země, v úvahách politiků, ekonomů a médií o perspektivách ekonomického a sociálního rozvoje české společnosti kultura citelně chybí.

Klady a zápory kulturní politiky v ČR

Klady:

- bohaté kulturní a historické dědictví, velké množství památek a jejich integrace do krajiny, esteticky hodnotná a vizuálně atraktivní „kulturní krajina“
- hustá síť muzeí a sbírkových institucí
- tvůrčí potenciál a dlouhá tradice v mnoha oborech kulturní a umělecké činnosti (divadlo, filmový průmysl)
- kvalita lidských zdrojů (odborný potenciál i vysoká angažovanost), rostoucí základna schopných organizátorů
- občanské aktivity, probouzející se zájem „zdola“.

Zápory:

- celkově nedobrá stav kulturního dědictví (a to nemovitých kulturních památek i řady dalších památkových objektů, na něž se nevztahuje žádný režim ochrany dle zákona o státní památkové péči)
- nezájem politické reprezentace a drtivé většiny občanů o tuto oblast
- nerovnováha v konzumaci kulturního dědictví (přetíženost Prahy), jednostranné vytěžování památek a nedostatečně využitý potenciál řady dalších kulturních zdrojů – zanedbaná infrastruktura a s tím spojená nízká úroveň služeb
- převaha kvantity nad kvalitou (v určitých oblastech, jako je například moderní výtvarné umění, je velká konkurence, nejsou podniky, které by přesáhly regionální význam, případně se mohly stát událostí i v mezinárodním měřítku)
- nedostatečná spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem, minimální podíl soukromého kapitálu na financování kultury

-
- nedostatečná a nevhodná marketingová podpora
  - převažující stereotypy v myšlení a jednání mnoha pracovníků v kultuře, neochota či neschopnost vnímat kulturu v kontextu dalších sociálních či ekonomických jevů
  - nevhodné legislativní prostředí, bránící racionálnějšímu řízení kulturních organizací
  - mizení či marginalizace umělecké a estetické výchovy ve vzdělávacích programech základních a středních škol.

Dotiční programy pro kulturu organizují jednotlivé stupně státní správy, obce, kraje a stát. Instrukce zveřejňují na svých stránkách výzvy a podmínky pro udělení podpor a dotací. Ministerstvo kultury v současnosti nabízí specializované programy podpory v oblasti památkové péče:

- Program záchrany architektonického dědictví
- Havarijní program
- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón
- Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny
- Program restaurování movitých kulturních památek
- Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností
- Podpora pro památky UNESCO
- Kulturní aktivity v památkové péči]

Shrnutí:

[Kulturu lze financovat z rozličných zdrojů, v ČR je financování kultury ošetřeno třemi zákony. Kromě soukromých zdrojů různých druhů je kultura financována z grantů a dotací a přímo z veřejných prostředků, tedy přímo státem. Kulturní politika ČR má své klady, ale i své zápory. Česká republika má většinu předpokladů pro to, aby zde kultura sehrála významnou ekonomickou roli, aby byla jedním z katalyzátorů ekonomického a sociálního rozvoje. Avšak v úvahách politiků, ekonomů a médií o perspektivách ekonomického a sociálního rozvoje české společnosti kultura chybí. Podle § 16 odst. 2 zákona o státní památkové péči může příspěvek na obnovu kulturní památky poskytnout ze státního rozpočtu Ministerstvo kultury, je-li na zachování kulturní památky mimořádný společenský zájem. To má v současnosti několik specializovaných programů na obnovu kulturních památek. Dotiční podporu oblasti kultury poskytují i obce a kraje.]

Shrnutí (konec)

Slovníček pojmů:

[fundraising – systematická činnost, jejímž výsledkem je získání finančních či jiných prostředků na obecně prospěšnou činnost organizací nebo jednotlivců]

[sponsoring – podpora převážně neziskové akce, osoby nebo organizace formou finančního příspěvku případně nefinanční podpory]

Základní

[Horáček, M. *Úvod do památkové péče*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.]

Záhlaví	Záhlaví	Záhlaví
Text	Text	Text